

Posudek školitele
na diplomovou práci Anny Rosové
Vnitřní emigrace Jana Zábrany a Osipa Mandelštama

Zvolené téma se v celé práci ukazuje jako nosné, a to v několika rovinách: (1) osobnost i tvorba Jana Zábrany se srovnáním s Osipem Mandelštamem vyjevují v souvislostech, které nám pomáhají lépe porozumět oběma autorům; (2) dřívější analýzy a hodnocení českých verzí Mandelštamovy poezie jsou dobrou příležitostí k rozvíjení a zpřesňování; (3) Mandelštamovy verše představují složitý systém významů a asociací, který se v českých překladech odráží způsobem přímo vyzývajícím k novým analýzám.

Při srovnání životních osudů autora a jeho překladatele diplomantka postupovala s citem pro relevantní paralely a podařilo se jí vyhnout pochybení, jež podobné paralely často provází: totiž opomenutí dobového kontextu, který osudy srovnávaných osobností podmiňuje. Zábranova překladatelská volba Mandelštama se na základě provedené komparace jeví jako téměř logický důsledek obdobného smýšlení i duševního ustrojení, vyrůstajícího z obdobné zkušenosti „vnitřních emigrantů“ dvou totalitních zemí.

Cenným přínosem jsou však hlavně paralely v oblasti Mandelštamovy a Zábranovy básnické tvorby, které jsou načrtnuty přesvědčivě a (nakolik mohou posoudit) bez přeinterpretování, tak obvyklého u významově nabitých až přetížených veršů. Vedle slovních a metaforických ozvěn pokládám za významné především ty příklady, jež ukazují hlubší duchovní a myšlenkovou spřízněnost obou autorů.

Předložená diplomová práce se v tomto ohledu poněkud vymyká jiným podobným pracím zpracovávaným na Ústavu translatologie: přesahuje z dějin překladu do obecných dějin literatury a přináší nový, pronikavější pohled nejen na překládaného autora, ale rovněž na původní tvorbu jeho překladatele.

Vlastní srovnávací analýza originálu a překladu se soustředí na tři Mandelštamovy básně, a to vždy ve dvou překladech, Jana Zábrany a Jiřího Kovtuna. Výběrem druhého překladatele si diplomantka vytvořila velmi dobrou pozici: získala nejen kontrastní řešení, které dává lépe vyniknout dílčím postřehům, ale také možnost určitého vymezení se, jež při daném druhu komparace pomáhá zpřesnit vlastní postoj. K tomuto zpřesňování ovšem nemalou měrou přispívá i polemika diplomantky s až nekritickým hodnocením, k němuž na základě svých analýz Kovtunova Mandelštama dospěl český literát Antonín Brousek.

Pokud jde o jednotlivé postřehy a závěry analýz jednotlivých básní, musím konstatovat, že naprostá většina z nich je opodstatněná. Domnívám se nicméně, že polemika s Brouskem by mohla do analýz diplomantky proniknout v ještě větším detailu (např. konkrétním srovnáním vlastního a Brouskova názoru na ten který význam předlohy).

Nedílnou součástí každé analýzy je výklad originálu analyzovaných básní. Zde diplomantka osvědčila velkou pečlivost a snahu proniknout co nehlouběji, aniž by svůj výklad svévolně zužovala a redukovala příliš konkrétními závěry: Mandelštamovy verše jsou – tak jako každá opravdová poezie – otevřené různým interpretacím. Jisté zpřesnění si zaslouží snad jen tvrzení, že „socha Petra I., známá jako Měděný jezdec“, je vytesána z porfyru (kamenný je pouze podstavec sochy, nikoli socha samotná).

Za dobrý nápad považuji poslední obsahovou kapitolu zaměřenou na laickou čtenářskou recepci. Domnívám se, že podobná zjištění mohou tvořit dobrý korektiv akademickým analýzám. Přestože v dané práci tvoří zohlednění názoru laických čtenářů pouhý doplněk, dává to užitečný podnět ke směřování dalších podobných prací, a to nejen z dějin překladu.

Za pozornost stojí velmi kultivovaný a současně přesný jazyk, kterým je celá práce napsána. Jistou výhradu bych měl jen k několika překlepům, jež vyznačuji přímo v textu práce. Jinak ovšem předložená práce splňuje všechny obsahové i formální nároky, proto ji bez výhrad doporučuji k obhajobě a navrhuji, aby byla hodnocena známkou **v ý b o r n ě**. Zároveň navrhuji, aby část práce byla po dohodě s diplomantkou publikována.

PhDr. Stanislav Rubáš, Ph.D.